

**11 клас**

**Урок №7**

**Дата:**

**СКЛАД, МЕЖІ ТА БУДОВА ГЕОГРАФІЧНОЇ ОБОЛОНКИ.  
ЗАКОНОМІРНОСТІ ГЕОГРАФІЧНОЇ ОБОЛОНКИ.  
СУЧАСНИЙ ЕТАП РОЗВИТКУ ГЕОГРАФІЧНОЇ ОБОЛОНКИ.  
АНТРОПОСФЕРА**

**Навчальна мета:** систематизувати знання учнів про географічну оболонку як об'єкт географічної науки та фокус-середовище людства, узагальнити розуміння закономірностей географічної оболонки задля розуміння адекватної стратегії існування і розвитку людства, сформулювати поняття антропосфери.

**Розвивальна мета:** розвивати світоглядне, логічне мислення, уміння систематизувати та аналізувати інформацію.

**Виховна мета:** виховувати відповідальні ставлення та поведінку до довкілля.

**Тип уроку:** комбінований.

**Обладнання:** підручник, атлас.

**Опорні та базові поняття:** географічна оболонка, кругообіг речовин та енергії, взаємозв'язок, цілісність, природний комплекс.

Хід уроку

**I. Організаційний момент**

**II. Мотивація навчальної та пізнавальної діяльності**

Ми вже зазначали особливе місце географії у системі наук. Жодна інша наука не має такого комплексного спрямування — вона вивчає і природу, і населення, і господарство. Усе для того, щоб зрозуміти закономірності розвитку географічного середовища та людства і в результаті визначити оптимальні шляхи їх взаємодії. Ми починаємо узагальнювати та поглиблювати наші знання саме про природну складову цієї взаємодії. У попередніх курсах ми спочатку вивчали окремі оболонки і поступово дійшли до узагальнюючого поняття — географічна оболонка, тобто застосовували спосіб індуктивного умовиводу. Зараз ми будемо рухатися від загального до часткового, тобто способом дедукції.

**III. Актуалізація опорних знань, вмінь і навичок учнів**

- Що ви розумієте під географічною оболонкою?
- Наведіть приклади відомого вам кругообігу речовин, енергії.
- Які географічні наслідки руху Землі навколо осі та по орбіті?
- Наведіть приклади природних компонентів.
- Складіть логічні ланцюги взаємозв'язків компонентів природи з різних оболонок Землі.

## **IV. Удосконалення, узагальнення та систематизація знань**

### **1. Склад, межі та будова географічної оболонки**

**Географічна оболонка (ГО)** — складне утворення земних сфер, що взаємодіють між собою. Зона їх контакту є у фокусі взаємодії Землі та космосу. В результаті утворюються надзвичайно складні процеси функціонування усього комплексу. Геосфера — найбільший ПК Землі.

ГО сферична, тому замкнута. Земна поверхня — зона найбільш активної взаємодії геокомпонентів, тому тут найбільша інтенсивність різноманітних географічних процесів та явищ. Вгору і вниз взаємодія слабшає, тобто суть явищ перестає бути географічною. Тому єдиних поглядів вчених на межі географічної оболонки не існує. Одні вважають, що межі збігаються з межами поширення життя на Землі, другі — від верхньої межі атмосфери до астеносфери, треті — від тропопаузи до нижньої межі осадового покриву земної кори.

### **2. Закономірності географічної оболонки**

Функціонування ГО має певні закономірності, зумовлені особливостями самої оболонки:

1) велика різноманітність речовин: три агрегатні стани, різноманітність хімічного складу, фізичних характеристик (густина, теплопровідність, відбивальна здатність та ін.), структури (неорганічне, органічне, біокосне);

2) різноманітність видів енергії (від Сонця, надр та ін.), їх перетворення (світлова в теплову та ін.), нерівномірність поширення енергії (виникає рух енергії, води, повітря, хімічних елементів тощо);

3) ускладнення структури та складових внаслідок розвитку, зокрема живих організмів;

4) саморозвиток (довго зберігає стійкість, але за критичних умов переходить на новий етап розвитку). Жоден процес в географічній оболонці не зупиняється тимчасово без подальших змін. Інерційна сповільненість деяких змін («непомітність») все одно призводить до глобальних змін.

Все це зумовлює одночасно і цілісність ГО, і її дискретність (зональні та азональні комплекси).

Усі природні явища й процеси повторюються в певному ритмі (добові, сезонні, річні, багаторічні зміни), тобто характерна ритмічність. Незважаючи на різноманітність, ПК мають закономірність зміни поверхні Землі від екватора до полюсів, а в горах — з висотою, що зумовлено насамперед зональністю змін тепла й вологи, тому характерні зональність і поясність.

## **V. Вивчення нового матеріалу**

### **1. Сучасний етап розвитку географічної оболонки. Антропосфера**

Сучасний етап зумовлений зростанням впливу людства. Людина створює нові речовини, що доки не є включеними в процес перетворення (з огляду на час існування людства, а не геологічний).

Виділяють антропосферу. Має кілька підходів до визначення (простір, де мешкає та в який може проникати людина; простір, що перетворений людиною). Еволюція біосфери зумовила появу людини, що виявилася здатною до виробничої діяльності. Внаслідок людство трансформувало середовище свого існування. Антропосфера характеризує співіснування природних законів розвитку матерії (навколишнє середовище) та соціальних законів розвитку суспільства. Антропосфера хоч і розвивалася в різних регіонах відокремлено, самотійно, але закономірності розвитку виявилися спільними.

## **VI. Контрольно-рефлексійний етап**

- Чи вважаєте ви людство особливою силою в ГО?
- Чи перестане існувати ГО у разі зникнення людства? Кому і чому найбільше загрожує активна діяльність людства з перетворення довкілля? Який прогноз ви обираєте — оптимістичний чи песимістичний? Обґрунтуйте вибір.
- Створіть якомога довший ланцюг, що демонструє взаємозумовленість процесів і явищ у ГО. Зруйнують або суттєво змінить одну з ланок ланцюга. Спрогнозуйте можливе утворення нового ланцюга процесів і явищ у ГО.

## **VII. Підсумки уроку**

## **VIII. Домашнє завдання**

Опрацювати §8.